

ERSO muusikutest väljakasvanud tšellokvartett mängib traditsioonilistel pillidel ebatraditsiooniliselt kergemat muusikat.

Tšello on naisterahvas

Tšellot tuntakse alates 16. sajandist, kui ta tekkis, sest moepillina võidukäiku tegeva viiuli kõrvale oli vaja basspilli. Paarsada aastat kasutati tšellosid vaid bassipartii mängimiseks.

Tekst **Mai Anni**
Fotod **Meeli Küttim**

Klassikaliste tšellode kõrval figureerib tänapäevases muusikamaailmas aina enam elektritšello.

Tšello on keelpill viiulite perekonnast. Kui viiuldaja peab oma pilli vasaku käe pöidlaga vastu kaela hoidma, siis tšello toetatakse alumises otsas asetseva teraviku ehk pilli jalaga vastu põrandat ning mängija saab kasutada kõiki viit sõrme keeltele vajutamiseks. See on suur eelis, sest jämedatele ja jäikadele tšellokeeltele on üsna raske suruda.

Helikõrguselt on tšello violast täpselt ühe oktaavi, viiulist oktaavi ja kvindi võrra madalam. Pärast seda, kui nii suured heliloojad nagu Bach ja Beethoven hakkasid tšellopalu kirjutama, muutus tšello soolopillina populaarseks. Eriti armastatud olid tšellomängijad kuninglikes õukondades.

Esimene teadaolev tšellomeister oli Andrea Amati, kes valmistas Prantsuse kuninga Charles IX tellimuse peale uhkete kaunistuste ja nikerdustega 24 viiulit, 6 violat ja 8 tšellot. Amati pojad käisid

isa jälgedes ja jätkasid pillimeistri ametit. Tema pojapoeg, Nicolo Amati, on kõigi aegade suurim tšellomeister ja ajaloo kuulsaima keelpillimeistri Antonio Stardivari õpetaja.

Pärt Tarvas on tšellot mänginud 36 aastat, sellest viimased 13 Eesti Rahvusliku Sümfooniaorkestri kontsertmeistrina. Kontsertmeistri ehk esimese tšellona vastutab ta oma pillirühma kokkumängu eest. Vastusele, miks ta just tšellot armastab, jääb eluaegne tšellomängija vastamisel esialgu lausa hätta. Ühe eelisena toob aga kindlalt välja selle instrumendi suure mänguulatuse: "Nelja viiuliga kvartetti ei tee, nelja tšelloga aga küll." Tšello on väga emotsionaalne ja tundeline instrument, ja sellel on võimalik esitada väga laia repertuaari.

Tšello valmistamiseks läheb vaja mitut eri puitu. Pärt Tarvas näitab enda tšello peal nii vahtrapuust kui ka männist valmistatud osi. Männi asemel ka-

sutatakse ka kuuske, vahtra asendajaks võib olla paju või pappel. Tšello kujunemisaegadel valmistati keeli seasooltest, praegusel ajal aga enamasti metallist või ka tehiskiust. Poogen, nagu teistelgi keelpillidel, on valmistatud punakas-oranžist pernambukipuust ning hobusejõhvdest. Pernambuk on väga tugev ja painduv puit, mida saadakse Brasiiliast. Tänapäeva pillimeistritel on põhjust murelik olla, sest pernambukipuu on ohustatud liigina looduskaitse all. Nii kasutataksegi uuemate pillide valmistamisel tehismaterjale, mis on küll odavamad ja vastupidavamad, kuid ei anna mängides siiski sama kõla ja tunnetust kui ehtsad looduslikud materjalid.

Mis muudab ühe pilli paremaks kui teised, miks kõlavad sajandeid vanad pillid paremini täna? Pärt Tarvasel on sellele müsteeriumile oma lihtne seletus: "Iga pilli sisse mängimine võtab aega, kulu-
lub aastaid, enne kui sellesse hing sisse

↘

voolab. Pilli ei tohi unarusse jätta, peab pidevalt mängima. Vanade meistrite pillide hing on pärit nendelt suurepärestelt mängijatelt, kelle käes nad lugusid rääkinud on.” Ühes on Pärt Tarvas surmkindel: “Muusikainstrument on naisterahvas. Temaga on vaja õrnalt ümber käia, soojendada ja silitada. Tuleb varuda palju kannatust ja mitte mingil juhul ägestuda!”

Villu Vihermäe on kolmanda põlve tsellomängija. Ta jutustab oma pere sätumise tsellomängujuurde: “Minu vanaisa, Kaarel Vihermäe, oli esimene tsellist meie suguvõsas. Temani jõudis see pill oma venna kaudu, kes võitis tsello 1927. aastal loteriil. Enne Teist maailmasõda töötas ta Tartu Vanemuises ning Estonia teatris.

Nõukogude võimu saabudes mobiilseeriti koos paljude teistega Venemaal. Seal mängis ta rahvakunstiansambli sümfoniaorkestris, tänu millele ka tagasi Eestisse jõudis. Pere järgmine tsellist, minu isa Andrus Vihermäe, on töötanud Estonia teatris nüüdseks juba kolm aastakümnet. Suur osa minu ja ka minu õe lapsepõlvest möödus lasteaia asemel vanematega teatriproovides ja etenduses kaasas olles. Praegu töötab terve meie pere samas majas, vanemad Rahvuskooper Estonias ja lapsed ERSOs.”

Muusikute peres antakse ka pille põlvkonniti edasi, nii mängib Villu Vihermäe samal pillil, millel tema isa ja vanaisagi – üle 200 aasta vanal Euroopa päritolu tsellol. “Minu vanaisal oli kolm pilli, mis on nüüd minu ja isa mängida. Nendest kolmest on minu oma kõige vanem ja ka oma kõlaomadustelt parim,” jutustab Villu Vihermäe oma tsellost. Tsello, millel mängib Pärt Tarvas, on aga valmistanud Eesti pillimeister Karl Sööder 1936. aastal.

Ehkki tsello on viiuli lähisugulane, on nende häälestus erinev, ja enamasti ei oska tsellomängija viiulil mängida ja vastupidi. Tsellomäng nõuab käte osavust ja parajal määral tugevust. Villu Vihermäe arvates on tsello meeste pill. “Nii väitis juba minu esimene õpetaja Laine Leichter, kes ise olles naine on võtnud endale viimasele paarikümnel aastal õpilasteks ainult poisse. Tsello on ka füüsiliselt raske ja meestel on selle mängimiseks lihtsalt rohkem jõudu.”

Akustiliste pillide kõrvale on tulnud

Parimad meistripillid pärandatakse isadelt lastele ja on mitusada aastat vanad.

Tsello valmistamiseks on vaja mitut liiki puitu, keeled valmistati seasooltest.

elektripillid ja need koguvad aina enam populaarsust. Elektritsello ehitus on analoogne elektrikitarriga – puudub kõlakast. Elektriblokkide abil saab helile meelepäraseid efekte ja lisakõlasid anda. Elektripilli heli hoopis kuskilt mujalt, kust seda tavaliselt ei tule, ja see teebki mängimise tunnetuslikult mõnevõrra keeruliseks. Kuulaja jaoks on elektri ja tavalise pilli põhierinevus eelkõige välimuses ja kõlas,” kirjeldab Villu Vihermäe elektritsello mängimist. “Praeguseks on enamikul pillidel olemas elektrilised versioonid, aga see ei mõjuta klassikalisi akustilisi instrumente – need jäävad ikkagi ja alati esikohale ja nende kadumist karta ei ole.”

Suure teene tsello toomisel levi-muusikasse on ära teinud soomlaste Apocalyptica, kelle fenomen on see, et nad esitavad pop-, rock- ja metal-muusikat väga klassikaliste instrumentidega – see mõjub väga ootamatult ja positiivselt. Kõik Apocalyptica liikmed on klassikalise muusika taustaga, lõpetanud Sibelius Akadeemia.

Hoopiski vähem teatakse aga, et ka eestlastel on oma tsellokvartett, mis viljeleb Apocalypticast küll oluliselt mahe-damat muusikat. Koos seis nimega C-Jam seob sümfoniaorkestris igapäevatööd tegevast nelja meest: Villu Vihermäe, Pärt Tarvas, Margus Uus ja Andreas Lend. Repertuaari moodustab kirev valik parimatest klassikalistest paladest igihaljaste pop- ja rock-muusika pärliteni. Paljude lugude seaded on tehtud ise. Villu Vihermäe püüab võrrelda oma igapäevatööd ERSOs ja mängimist C-Jami kvartetis: “Sümfoniaorkestri ja kvarteti mäng on kaks väga äärmuslikku asja. Mulle meeldivad need mõlemad väga. Orkester, kus mängivad üheskoos 90 muusikut, annab väga võimsa ja üleva tunde. Kvartett on jällegi midagi hoopis erinevat. Seal lasub iga mängijal palju suurem vastutus ja tuleb olla iseenda eest sada protsenti väljas. Naljatas võib öelda, et iga maal peaks olema oma korralik tsellokvartett või vähemasti trio: soomlastel on oma Apocalyptica, lätlastel Melo-M ja eestlastel C-Jam. Maailmas on kergemuusika tselloansambleid vähe. Me kõik teeme oma asja väga erinevalt ja nii ongi kõige parem.”

